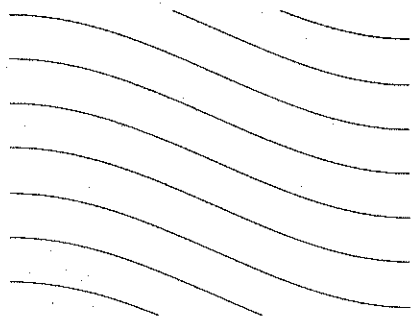

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

NOVIČKE

M A R E C 2 0 0 0 / 3

▲ **DOMAČE NOVIČKE** ● Svetovalci Zavoda za zaposlovanje o izobraževanju brezposelnih ● Prenova programa *Usposabljanje za življenjsko uspešnost* ● Programi za izobraževanje odraslih - kaj je novega? ● Študijski krožki - kako naprej? ● Obisk na Srednji trgovski šoli ● Pogovor z ministrom dr. Pavlom Zgago ▲ **S POTI** ● Z UNESCO-ve konference *Izobraževanje za vse* ● Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževalni organizaciji ▲ **PREBRALI SMO ZA VAS** ● Desetletnica smrti B. F. Skinnerja ▲ **OČI KRITIKE** ● Država - mati ali mačeha izobraževanju odraslih ▲ **UTRINKI IZ SVETA** ● Prvi Teden izobraževanja odraslih v Rusiji ▲ **KOTIČEK JE VAŠ** ● Študij na daljavo pri Ljudski univerzi Nova Gorica ● Izobraževanje brezposelnih oseb - prvi udeleženci so zaključili usposabljanje ● Aktivna rast osebnosti ▲ **OBVESTILA** ▲ **PRIPRAVLJAMO** ● Posvet *Kakovost v izobraževanju odraslih* ▲ **POSVETI, KONFERENCE** ▲ **NOVOSTI IZ KNJIŽNICE ACS**

PROGRAMSKA ZASNOVA NOVIČK

Novičke so skupni informativni bilten za izobraževanje odraslih v Sloveniji. Z Novičkami želimo izboljšati obveščenost vseh, ki delamo na tem področju ali pa smo kakor koli povezani z izobraževanjem in učenjem odraslih v Sloveniji.

- Prejemniki Novičk so posamezniki in organizacije; tisti, ki se ukvarjajo z izobraževanjem in učenjem odraslih poklicno, in tudi tisti, ki delajo to prostovoljno (v društvih, strokovnih, verskih, političnih in drugih prostovoljskih organizacijah).
- V Novičkah objavljamo tele vrste informacij o izobraževanju in učenju odraslih doma in v svetu:
 - opis in prikaz dogodkov in dejavnosti v izobraževanju odraslih;
 - razvojne, raziskovalne in druge programe in projekte;
 - sporočila o organizacijah, njihovih potrebah, načrtih in dejavnostih;
 - podatke o izobraževalnih programih in razvoju programov;
 - sporočila o politiki in strategiji izobraževanja odraslih;
 - novice in upravljanju in zakonodaji;
 - statistične podatke;
 - mnenja, stališča in predloge;
 - podatke in informacije o možnostih in virih za učenje;
 - podatke o napovedanih prireditvah, posvetih, publikacijah in drugih strokovnih dogodkih;
 - prikaze novih knjig, člankov ter didaktičnega in drugega gradiva ter novice s knjižnega trga;
 - novice iz naših knjižnic, predvsem iz knjižnice ACS.
- V Novičkah objavljamo kratke, jedrnate, objektivne in nepristranske informacije.
- Novičke izhajajo praviloma vsak mesec, gradivo za posamezno številko zbiramo do 10. v mesecu. Za stike s tujino izdamo Novičke trikrat na leto v angleškem jeziku.
- Prejemnikom Novičke pošiljamo brezplačno. Tako bo tudi v prihodnje, če bomo lahko stroške za njihovo izdajanje poravnali iz javnih sredstev za izobraževanje odraslih.
- Novičke ureja in izdaja Informacijsko središče ACS.
Odgovorni osebi: mag. Zvonka Pangerc Pahernik, vodja Informacijskega središča, in mag. Maja Korošak, urednica.
- Novičke tiska Tiskarna Štok.
- Prelom: Tina Prinčič.
- Naslov uredništva je: Andragoški center Slovenije, Šmartinska 134a, 1000 Ljubljana, telefon: 061 1842 560, faks: 061 445 881, internet: www.acs-saec.si, el. naslov: maja.korosak@acs-saec.si
- Novičke lahko preberete tudi na internetu: www.acs-saec.si/publikacije/novicke_slo.htm

Svetovalci Zavoda za zaposlovanje o izobraževanju brezposelnih

5. februarja 2000 je v Andragoškem centru Slovenije potekala evalvacijska delavnica z naslovom *Kam in kako z manj izobraženimi brezposelnimi osebami*, ki sta jo organizirala Zavod RS za zaposlovanje (ZRSZ) in Andragoški center Slovenije. Delavnice se je udeležilo 25 svetovalcev območnih enot ZRSZ, štiri učiteljice in direktorice organizacij, ki izvajajo program UŽU, ter sodelavke ACS, ki delajo na področju pismenosti. Osnovni namen delavnice je bil pogovor – izmenjava mnenj, izkušenj in spoznanj strokovnjakov, ki delajo z brezposelnimi, bodisi na področju zaposlovanja bodisi na področju izobraževanja. Znotraj tega problema je bila posebna skrb namenjena premišljevanju o pismenosti in opismenjevanju ter predstavitvi programa UŽU in njegove prenovle, potreb in ukrepov, ki so na tem področju predvideni v Nacionalnem programu izobraževanja odraslih.

V vodeni diskusiji, ki je potekala po majhnih skupinah in plenarno, smo svetovalcem pri ZRSZ postavili štiri vprašanja, izjemno pomembna za naše razvojno delo na področju priprave programov za brezposelne. Diskusija, ki je ob teh vprašanjih potekala, je bila plodna in koristna. V nadaljevanju bom predstavila probleme, o katerih smo se pogovarjali, in mnenja, ki so jih posredovali svetovalci.

Katere dejavnike in načela upoštevate, ko svetujete brezposelnim, da se vključijo v izobraževanje?

Pri izobraževanju svetovalci dajejo prednost mlajšim ljudem, ljudem, ki sami izrazijo interes za izobraževanje, pri čemer pa upoštevajo tudi njihovo uspešnost pri izobraževanju, ki so ga že opravili. Prednost imajo tudi ljudje, ki so dlje časa brezposelni, saj menijo, da jim izobraževanje pomaga ohranjati njihove psihofizične sposobnosti. Navadno podprejo ukrep izobraževanja pri ljudeh, ki so že sami začeli vlagati v izobraževanje, bodisi denarno, s samostojnim učenjem, bodisi z delom, ki so ga vložili v izobraževanje. Pomembno je spoznati interese svetovanca: ne le poklicne temveč tudi druge, npr. konjičke, ki jih goji, saj se prav na tem področju včasih pokaže smer za načrtovanje poklicne kariere.

Pri izboru izobraževalnih programov so svetovalci pozorni predvsem na to, ali program povečuje zaposlitvene možnosti svetovanca in kako (usposabljanje za konkretno delovno mesto ali izboljševanje strategij za samostojno iskanje zaposlitve). Pri izboru programa upoštevajo

tudi različne reference in priporočila, ki jih skušajo pridobiti od udeležencev programa, delodajalcev, pa tudi iz opisa programa. Pri slednjem so pozorni predvsem na cilje programa in na prilagojenost programa odraslim. Izbirajo tiste programe, ki imajo konkretno opredeljene cilje, ki so po svoji izvedbi bolj zgoščeni in uporabljajo aktivne učne metode. Pomemben dejavnik pri odločanju za udeležbo v programu je tudi oddaljenost udeležencev od kraja, kjer poteka izobraževanje.

Kdaj je po vašem mnenju izobraževanje uspešno in kateri so tisti dejavniki (v udeležencu in zunaj njega), ki spodbujajo ali zavirajo uspešnost pri izobraževanju?

V nekaterih primerih lahko rečemo, da je bilo izobraževanje uspešno že s tem, da so udeleženci redno hodili in ga uspešno končali. Ponekod je pomembno predvsem to, da ljudje naredijo nekaj zase, da začnejo delovati, da se ponovno vključijo v družbo in poskušajo doseči postavljene cilje in se ob tem zavedo, kako pomembno je njihovo dejavno sodelovanje pri izboljševanju položaja, v katerem se nahajajo.

Dejavniki, ki prispevajo k uspešnemu izobraževanju, izvirajo iz motivacije udeležencev za izobraževanje. Odvisni so od tega, ali je izobraževanje izhajalo iz interesov posameznika ali pa se je nekdo vključil predvsem zaradi tega, ker si tako poveča možnosti za zaposlitev. Pomemben je odnos izobraževalcev do udeležencev izobraževanja. V izobraževalnih programih, kjer zlasti slabo izobraženim, ki imajo ponavadi tudi več težav pri učenju, posvečajo posebno, individualno pozornost, so uspehi višji kot tam, kjer udeleženci izobraževanja odgovarjajo, da so jih izobraževalci obravnavali zelo formalno. K uspehu v izobraževanju po mnenju svetovalcev navadno prispevajo tudi osebnostne lastnosti, navade, stališča in vrednote udeležencev. Pri svetovancih, ki znanje doživljajo kot vrednoto in so ponosni na to, da so vključeni v izobraževanje, so vztrajni in imajo dobre delovne navade, uspeh navadno ne izostane. Poleg teh dejavnikov so pomembni tudi drugi, kot so podpora družine, zagotavljanje dodatne učne pomoči, odprtost in zavzetost učiteljev in spodbudno učno vzdušje, redno spremljanje svetovanca med izobraževanjem (pogovori med svetovancem in svetovalcem tudi v času izobraževanja), pohvale in finančna podpora med izobraževanjem. Dejavniki, ki povzročajo neuspeh v izobraževanju, pa so nasprotje tega, o čemer smo pravkar pisali.

Ali pri svojem delu lahko opazite, da je nekdo slabše pismen? Ali imajo ti ljudje kakršne koli skupne značilnosti?

Svetovalci imajo pri svojem delu številne priložnosti, ko lahko zaznajo, da ima nekdo težave s pismenostjo. Običajno to ugotovijo že med pogovorom, ko imajo ljudje težave pri komuniciranju s svetovalcem oz. se zdi, da ne razumejo vprašanj, ki jim jih svetovalec postavi. To se pokaže tudi pri izpolnjevanju nekaterih obrazcev, ki jih morajo izpolniti, ali pri pisanju vloge za zaposlitev in podobno. Po mnenju svetovalcev ima tovrstne težave približno 30 do 40 odstotkov vseh brezposelnih. Po njihovih izkušnjah so te težave pogostejše pri manj izobraženih ljudeh, pri ljudeh, ki izhajajo iz slabo razvitega okolja, pri ljudeh, ki so dolga leta opravljali

istovrstno delo oz. imajo zelo ozke delovne izkušnje, pri absolventih šol s prilagojenim programom, pogostejše so tudi pri ljudeh, ki so prišli iz drugih republik nekdanje Jugoslavije, in pri Romih.

Kako spodbuditi vključevanje slabo izobraženih v program opismenjevanja?

Delavnica je bila prekratka, da bi lahko polno osvetlili vse priložnosti in ovire za takšno sodelovanje, kljub vsemu pa smo dobili nekaj pomembnih podatkov in pobud, tako iz vrst svetovalcev ZRSZ kot iz vrst izobraževalk. Povsem konkretne težave, s katerimi se srečujejo svetovalci, ko svetujejo za izobraževanje, so povezane s pomanjkanjem ustreznih informacij – ustrezno informativno gradivo o programu *Usposabljanje za življenjsko uspešnost (UŽU)*. Kot so povedali, pravzaprav ne vedo, kako naj brezposelnim ustrezno predstavijo program. Zdi se jim, da so želje in potrebe, ki jih izražajo njihovi svetovanci, v marsičem zelo drugačne od tega, kar v svojih ciljih opredeljuje program UŽU. Svetovalci so opozorili na problem imena programa UŽU, ki naj bi pri morebitnih kandidatih vzbujal občutke, da trenutno v življenju niso uspešni. Po drugi strani se boje, da bi potencialne udeležence s predstavitvijo programa, v katerem se lahko opismenijo, odvrnili že s tem, ko bi jih zaradi negativne konotacije izraza »nepismen« označili za nepismene. Sodelujoče predstavnice izvajalskih organizacij in učiteljic v programih UŽU so na tem mestu ponudile svoje sodelovanje pri animiranju brezposelnih v programe tako, da na povabilo svetovalcev sodelujejo pri predstavitvi programa za večjo skupino ljudi, ali pa tako, da posamezniku v pogovoru, ki sledi pogovoru s svetovalcem, podrobneje predstavijo program. Predlagane oblike sodelovanja so naslednje: pomoč pri animiranju in obveščanju svetovalcev ZRSZ o programu UŽU, honorarno poučevanje v programu UŽU, sodelovanje pri pripravi promocijskih in informativnih gradiv o programu UŽU za brezposelne in sodelovanje pri vsebinskem in organizacijskem prilagajanju programa UŽU brezposelnim.

Natalija Žalec, ACS

Prenova programa *Usposabljanje za življenjsko uspešnost*

Program *Usposabljanje za življenjsko uspešnost (UŽU)* je rezultat razvojno-raziskovalnega dela pri projektu *Funkcionalna pismenost v Sloveniji*. Osnovni namen programa je predvsem obnavljanje, utrjevanje in pridobivanje temeljnih pisnih spretnosti branja, pisanja in računanja pri odraslih do ravni, ki zagotavlja nenehen osebni razvoj in spodbuja nadaljnje učenje. Strokovni svet Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje je 1995. leta potrdil enakovrednost splošno-izobraževalnega standarda programa UŽU in splošnega dela progra-

mov usposabljanja za I. in II. stopnjo zahtevnosti dela (programi USO). Udeleženci, ki so uspešno zaključili program, so prejeli javno veljavno listino, s katero se jim je priznal splošen del programa USO.

Z odpravo programov USO je prenehala tudi veljavnost programa UŽU kot splošno-izobraževalnega dela programov USO. V lanskem letu je stekla prenova programa UŽU. Program prenavljamo v skladu z *Izhodišči kurikularne prenove izobraževanja odraslih*. Namen prenovljenega programa je ohranitev osnovnih ciljev dosedanjega programa kot tudi zagotavljanje standarda znanja, ki bo primerljiv s splošnim delom v nižjem poklicnem izobraževanju. Program tako zagotavlja temeljno znanje, ki udeležence usposobi za učinkovitejše vključevanje v delo/zaposlitev, jih motivira za nadaljnje izobraževanje, jih usposobi za učinkovitejše reševanje vsakodnevnih situacij. Hkrati zagotavlja pridobitev znanj iz splošno-izobraževalnega dela, katerih standard je primerljiv s standardom splošnih znanj v nižjem poklicnem izobraževanju. Gre za tri predmetna področja: računanje v vsakdanji rabi (matematika), sporazumevanje v vsakdanji rabi (slovenščina) in družboslovne vsebine.

Program bomo najprej predložili v obravnavo na Strokovni svet za izobraževanje odraslih, kasneje pa še na Strokovni svet za splošno izobraževanje, da potrdi enakovrednost standarda znanj programa UŽU s splošnim delom v nižjem poklicnem izobraževanju.

O poteku, rezultatih in spremembah v programu UŽU vas bomo še obveščali.

Vilma Malečkar, ACS

Programi za izobraževanje odraslih – kaj je novega?

V prvem delu tega prispevka ne bom predstavljala novosti. Le spomnila vas bom, da je Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje na svoji 28. seji (14. junij 1999) predlagal ministru za delo, družino in socialne zadeve, da za dobo dveh let, to je do 31. avgusta 2001, podaljša veljavnost le nekaterim javno veljavnim programom poklicnega usposabljanja in izpopolnjevanja, ter s tem odpravi tiste javno veljavne programe usposabljanja za odrasle, za katere ni predlagal podaljšanja veljavnosti. Na tem mestu se bom osredotočila na pet do tedaj javno veljavnih programov usposabljanja za odrasle na V. stopnji izobrazbe:

- program usposabljanja za računovodjo,
- program usposabljanja za poslovnega sekretarja,
- program usposabljanja za komercialista,
- program usposabljanja za vodenje poslovanja v manjših podjetjih,
- program usposabljanja turističnih vodnikov.

Od naštetih programov je veljavnost podaljšana le programu usposabljanja za komercialista. Izobraževalci odraslih smo bili nad to odločitvijo presenečeni. Še posebej nas je presenetilo, da se je podaljšala veljavnost programu usposabljanja za komercialista, ne pa tudi programu usposabljanja za računovodjo, saj je bilo med odraslimi več povpraševanja prav po tem programu. Tudi podatki, zbrani v Andragoškem centru Slovenije v letu 1998, so pokazali, da je bilo od leta 1995 do leta 1998 največ odraslih vključenih v program usposabljanja za računovodje (v letu 1998 je bilo v 30 izobraževalnih organizacijah 740 udeležencev), sledi program usposabljanja za poslovnega sekretarja in nato program usposabljanja za komercialista.

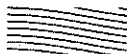
Argument, da je smiselno odpraviti program usposabljanja za poslovnega sekretarja, ker je v letu 1998 nastal višješolski program za poslovnega sekretarja, smo sicer sprejeli, čeprav se je do letošnjega razpisa ta program izvajal le v eni regiji, in sicer v Mariboru. Celotno ljubljansko območje, kjer je bilo povpraševanje po tem izobraževanju veliko, pa s tem programom tudi po letošnjem razpisu za vpis v višješolsko izobraževanje, ni pokrito. Poleg izobraževalne organizacije DOBA iz Maribora sta izobraževanje v tem programu razpisala le še Srednješolski center Slovenj Gradec in Srednješolski center Novo mesto. Sprejemljiva se nam je zdela odprava programov usposabljanja za vodenje poslovanja v manjših podjetjih ter za turistične vodnike, za katera ni bilo veliko povpraševanja. Teže pa smo razumeli in sprejeli argument za odpravo programa računovodje, in sicer je bil ta, da se tudi za računovodje pripravlja program višjega strokovnega izobraževanja. Seveda se postavlja vprašanje, zakaj bi ga ukinili prej, preden je pripravljen nadomesten program, če potrebe po izobraževanju še vedno obstajajo. Kdo ima korist od tega oziroma koliko škode smo s tem naredili? Tako v program poslovnega sekretarja kot v program usposabljanja za računovodjo so se v preteklih letih usmerjali tudi brezposelni, saj so znanja, pridobljena v teh dveh programih, povečevala možnosti zaposlitve brezposelnih s V. stopnjo izobrazbe. Vprašajmo se, kolikim odraslim, predvsem brezposelnim, smo s tem onemogočili pridobiti znanje iz javno veljavnega programa, ki bi vodilo k večjim možnostim za zaposlitev?

Kaj še kaže letošnji razpis za vpis v višje strokovno izobraževanje? Zanimivo, višješolskega programa za računovodje še ni, nasprotno pa kar tri višješolske organizacije razpisujejo vpis v višješolski program za komercialista.

V tem položaju so se izobraževalci odraslih odločili po svoje. Ker odrasli še vedno povprašujejo po programu usposabljanja za računovodje in programu usposabljanja za poslovne sekretarje, ju še vedno razpisujejo in izvajajo, ob tem pa odraslim povedo, da to nista več javno veljavna programa in odrasli ne dobijo javno veljavnega spričevala – potrdila. Dobijo pa znanje, ki vodi v zaposlitev, in upamo, da izvajalci to izobraževanje izvajajo enako kakovostno, kot so ga do odprave javne veljavnosti obeh programov.

Ob sprejemanju nadaljnjih odločitev na tem področju pa predlagamo, da se bolj upoštevajo potrebe odraslih in izkušnje izobraževalcev odraslih!

mag. Tanja Vilič Klenovšek, ACS

Študijski krožki - kako naprej?

Učenje v študijskem krožku je usmerjeno k obogatitvi vsakdanjega življenja članov krožka kot tudi h kratkoročnemu in dolgoročnejšemu vplivanju na spreminjanje kakovosti življenja v lokalni skupnosti. Pri tem imajo pomembno vlogo organizacije, vodje in mentorji študijskih krožkov, ki skrbijo za animacijo in delovanje študijskih krožkov v svojem okolju. Pri spremljanju projekta *Študijski krožki v Sloveniji* ugotavljamo, da pri projektu vsako leto sodeluje več organizacij, vodij in mentorjev, posledica tega pa je tudi povečano število študijskih krožkov in udeležencev. Če primerjamo podatke iz prvega leta delovanja projekta (1993/94) s preteklim šolskim letom (1998/99), ugotovimo, da se je število organizacij, ki izpeljujejo študijske krožke, povečalo s 16 na 53, število študijskih krožkov s 36 na 152, število udeležencev pa s 316 na 1.586. Doslej je pri projektu sodelovalo 97 organizacij, usposobljenih je 359 vodij in mentorjev študijskih krožkov.

Vsebine in potek učenja v študijskem krožku določijo udeleženci skupaj z mentorjem. Že vsa leta opazamo, da udeležence zanimajo različne vsebine, ki so vsa leta bolj usmerjene k dejavnostim na področju umetnosti oziroma ročnih spretnosti, vsebinam s področja zdravega načina življenja, preučevanja etnoloških ali zgodovinskih posebnosti kraja, v katerem krožek deluje, komunikaciji in osebnostnemu razvoju. Zanimajo jih torej teme, ki so usmerjene k osebnostnemu razvoju, manj pa reševanje aktualnih problemov v lokalni in širši skupnosti.

V prihodnje je treba večjo pozornost nameniti širjenju študijskih krožkov v nova okolja, še zlasti tam, kjer nimajo posebej razvite izobraževalne in kulturne infrastrukture, kot tudi spodbujanju in dodatnemu izpopolnjevanju vodij in mentorjev študijskih krožkov v okviru letnih delavnic in izpopolnjevanj. To še zlasti s področij, ki omogočajo dejavnejšo vlogo pri preučevanju lokalnih virov. Za reševanje teh aktualnih vprašanj jih je treba tudi usposobiti (področje kmetijstva, gozdarstva, ekologije, pokrajinske analize ipd.).

Množičnost študijskih krožkov in obseg dela v njih sta poleg motiviranosti in zagnanosti članov krožka nedvomno povezana tudi z objektivnimi razmerami, ena izmed njih je zagotavljanje denarja za izpeljavo. Projekt je sofinanciran iz proračunskih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport. Obseg virov bi bilo smiselno širiti tudi na druge subjekte, predvsem na lokalne skupnosti (občinski viri, iskanje različnih sponzorjev v lokalnem okolju). K sodelovanju bomo pritegnili še druga ministrstva, da bodo financirala študijske krožke, ki se ukvarjajo s problematiko njihovih področij (npr. Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ipd.). V tej smeri je treba razmišljati tako na nacionalni ravni kot tudi na ravni izvajalskih organizacij.

Učenje v študijskih krožkih ni namenjeno le učenju posameznikov v okviru skupnih interesov, je več kot to. Gre za učenje interesne skupine, ki ne pristaja le na uresničevanje osebnih interesov, ampak jih je pripravljena preseči in povezati s skupnim delovanjem in dejavnim

poseganjem v srž več ali manj aktualnih problemov lokalnega okolja. To je tudi jedro, ki bi zaslužilo podrobnejšo analizo tega, kako razumeti in uresničevati neformalno učenje, razvoj demokracije in civilne družbe. Slednjo v Sloveniji povezujemo tudi z učenjem, druženjem in delovanjem ljudi v okviru študijskih krožkov.

Vilma Malečkar, ACS

Obisk na Srednji trgovski šoli

V okviru projekta *Evalvacija srednješolskega formalnega izobraževanja brezposelnih - program 5000* smo člani evalvacijske skupine v Andragoškem centru Slovenije obiskali Srednjo trgovsko šolo v Ljubljani. Namen obiska je bil pridobiti nekatere osnovne informacije o poteku izobraževanja brezposelnih oseb na njihovi šoli. To nam bo v pomoč pri nadaljnji pripravi in izvedbi evalvacije izobraževalnih programov, ki so namenjeni brezposelnim. Na šoli smo se pogovarjali z vodjo izobraževanja odraslih Nado Klučar, z brezposelnimi udeleženci izobraževalnih programov *Trgovec* in *Ekonomski tehnik* ter z učitelji, ki pri izvajanju omenjenih programov sodelujejo.

O obisku Srednje trgovske šole v Ljubljani več v aprilskih Novičkah.

Vera Jakara, ACS

Pogovor z ministrom dr. Pavlom Zgago

Andragoško društvo Slovenije je konec februarja organiziralo *Pogovor z ministrom*. Za omizjem so se zbrali: dr. Pavel Zgaga, minister za šolstvo in šport, dr. Zdenko Medveš, državni sekretar za visoko šolstvo, Alojz Pluško, državni sekretar za srednje šole in izobraževanje odraslih, dr. Zoran Jelenc, član ADS, in Melita Cimerman, predsednica društva, ki je celoten pogovor tudi vodila. Med drugimi so se ga udeležili predstavniki zasebnih izobraževalnih organizacij, predstavniki ljudskih univerz, direktor Centra za poklicno izobraževanje, vodja sektorja za izobraževanje odraslih pri Ministrstvu za šolstvo in šport, predstavniki strokovnih ustanov in novinarji. Pogovor je potekal v prostorih Gospodarske zbornice Slovenije, za ta dogodek jih je društvu odstopila brezplačno, njegov namen pa je bil spodbuditi razvoj izobraževanja odraslih v Sloveniji.

Kakor je v uvodnem govoru poudaril tudi dr. Zoran Jelenc, je namreč razvojni zagon, ki ga je bilo to področje deležno v začetku 90. let, zamrl. Dr. Jelenc je ob navajanju izhodišč za pogovor podal kratek pregled razvoja izobraževanja odraslih v zadnjih desetih letih. Poudaril je, da smo na tem

področju na ravni konceptualnih in strokovnih rešitev popolnoma v koraku z razvitejšimi državami, izpostavil pa je zastoj kot posledico pasivne državne politike na tem področju. Kot znake zastoja je navedel neizpeljevanje strategije vseživljenjskega učenja, torej enakopravnega obravnavanja izobraževanja otrok in mladine ter izobraževanja odraslih. Tudi na ravni upravljanja je po njegovem mnenju izobraževanje odraslih zapostavljeno: nima svojega sekretarja in sektor za izobraževanje odraslih je eden manjših v ministrstvu. Omrežje izvajalcev je neenakomerno razvito, opozoril pa je tudi na zaostajanje v financiranju tega področja – delež bi morali povečati za 15-krat, da bi ujeli razvitejše države. Andragoški center Slovenije kot osrednja razvojno-raziskovalna ustanova na tem področju postaja po njegovem mnenju služba dveh ministrstev (za šolstvo in za delo) in s tem izgublja širšo usmeritev. Izobraževanje odraslih otežuje tudi neprimerna davčna politika, potrebno pa bi bilo tudi temeljitejše, daljše izobraževanje strokovnjakov.

Dr. Pavel Zgaga je v odgovoru na te uvodne spodbude in tudi na vprašanja, ki mu jih je Cimermanova na začetku še enkrat postavila (glede ukrepov za vpeljevanje strategije vseživljenjskega učenja, glede enakovrednega izvajanja izobraževanja odraslih z izobraževanjem mladine, glede sprejetja nacionalnega programa izobraževanja odraslih in glede ukrepov, ki bi preprečili naše nadaljnje zaostajanje za razvitim svetom), najprej izrazil zadovoljstvo, da je bila dana možnost za strokovno razpravo. Po njegovem je bil pogovor spodbuda za prenovo sistema izobraževanja po celotni vertikali, torej tudi izobraževanja odraslih, in ena v vrsti nadaljnjih razprav, ki bodo omogočile sprejem Nacionalnega programa izobraževanja odraslih. Poudaril je, da je strategija vseživljenjskega učenja ena temeljnih določilnic prenove vzgoje in izobraževanja na sploh. Podal je kratek pregled sistemskih premikov, ki po njegovem kažejo na upoštevanje načela vseživljenjskega učenja. Izobraževanje odraslih je v novi zakonodaji iz leta 1996 urejeno celovito in enakovredno. Izobraževanje odraslih za pridobitev javnoveljavne izobrazbe je v zakonske rešitve vključeno s šolskim izobraževanjem mladine, z upoštevanjem njegovih specifičnosti. Poseben zakon pa ureja neformalno izobraževanje. Tudi na področju strokovno-didaktičnega razvoja ima izobraževanje odraslih v zakonodaji ustrezno mesto: od leta 1996 obstaja strokovni svet za izobraževanje odraslih, v tem času je tudi Andragoški center Slovenije dobil dodatno zakonsko podlago. Seveda vse možnosti za spodbujanje izobraževanja odraslih v sedanjih programski prenovi še niso razvite, tako tudi strokovne rešitve niso razvite ali izpeljane, predvsem programske možnosti za izobraževanje po delih programov. Podaljšujejo se temeljno izobraževanje za vse, predvsem osnovne šole, tudi za odrasle, ter programi funkcionalnega opismenjevanja, širijo se možne poti za pridobitev izobrazbe. Minister je omenil tudi širitev kroga potencialnih izvajalcev javnoveljavnih programov. Kot nadaljnje naloge je navedel vzpostavitev mreže izpitnih centrov in njeno umestitev v sistem poklicnega izobraževanja, razvijanje programov usposabljanja in izpopolnjevanja, namenjenih odraslim, še posebej brezposelnim, in kot tretje razvijanje razmer za sodelovanje šol in podjetij pri doseganju poklicne izobrazbe in usposobljenosti. Treba je razviti pogoje aktivnega zaposlovanja, izobraževanje pa razumeti kot proces postopnega vstopanja v zaposlovanje. Tega vprašanja pa po ministru seveda ni mogoče reševati brez navezave na koncept socialnega partnerstva. V stroki bo treba temeljito preučiti

tuje izkušnje in po potrebi tudi na novo določiti sistem izobraževanja odraslih in razviti možnosti za izobraževanje predvsem tako imenovanih mlajših odraslih.

Pomen, ki ga ministrstvo namenja sektorju izobraževanja odraslih, je poudaril tudi s tem, da so prav pred kratkim sprejeli odločitev, da bodo ta sektor okrepili, torej odprli novo delovno mesto.

Minister dr. Zgaga je zanikal, da bi bilo iz proračuna za izobraževanje odraslih namenjenih razmeroma manj sredstev. Navedel je, da ta postavka narašča in da je letos prvič preseгла eno milijardo tolarjev. Tudi indeks deleža za izobraževanje odraslih izraža realno rast.

Kot prednostna področja v izobraževanju odraslih je navedel ključna: usposabljanje za demokracijo, funkcionalno opismenjevanje, področje tujih jezikov, sklop pridobivanja javnoveljavnih stopenj izobrazbe, programi za pridobivanje izobraževalnih navad, poklicna izobrazba brezposelnih pa tudi izobraževanje starejših odraslih. V zadnjih letih je močno porasel obseg neformalnega izobraževanja.

Glede nadaljnjih prizadevanj je poudaril, da naj ne bi bila le v smeri ekstenzivne rasti, ampak naj bi se usmerila predvsem v povečevanje kakovosti. Kot novost, namenjeno dvigu kakovosti, je minister dr. Zgaga omenil koordinacijo za organizacijo izobraževanja odraslih, ki povezuje najbolj pomembne akterje na tem področju: ob ministrstvu za šolstvo še Zavod za zaposlovanje, Strokovni svet za IO, obe zbornici, Zvezo ljudskih univerz, Zvezo zasebnih izobraževalnih organizacij za izobraževanje odraslih in sindikate. Minister je napovedal tudi organiziranje vsakoletnega posveta z direktorji izobraževalnih organizacij za odrasle. Prvi bo že letos v maju. Glede sprejema Nacionalnega programa je dejal, da naj bi bil to pomlad v vladni proceduri in kasneje dan v obravnavo in sprejem državnemu zboru. Obravnaval pa bi ga lahko državni zbor naslednjega mandata.

Vprašanja udeležencev so se nanašala na zagotovitev vseživljenjskega izobraževanja osebam s posebnimi potrebami, davčne olajšave za vse izobraževalne programe, tudi neformalne, na sofinanciranje programov, ki jih izvajajo ljudske univerze in opredelitev obsega sredstev že pred začetkom izvajanja programa. Izobraževanje odraslih je bilo izpostavljeno kot pomembna razvojna tema, postavljeno je bilo vprašanje glede napredovanja delavcev v izobraževanju odraslih ter izobraževanja in usposabljanja andragoških kadrov.

Na vsa ta vprašanja seveda ni bilo mogoče odgovoriti, tudi zaradi pomanjkanja časa, nekatera, morda še bolj pereča, pa sploh niso bila postavljena. Upati pa je, da je pogovor z ministrom resnično odprl prostor za več sodelovanja na tem področju: tako ministrstva za šolstvo z izobraževalci odraslih kot tudi z drugimi vladnimi resorji in socialnimi partnerji.

mag. Maja Korošak, ACS

S POTI

Z UNESCO-ve konference *Izobraževanje za vse*

V času od 6. do 8. februarja 2000 sem se udeležila pripravljalne UNESCO-ve konference na temo *Izobraževanje za vse – ocena 2000 (Education for all – Assessment 2000)* v Varšavi. Organizatorica konference je bila *Poljska nacionalna komisija za UNESCO (Polish National Commission for UNESCO)* v sodelovanju z organizacijami: UNESCO, UNDP, UNICEF, UNFPA in Svetovno banko. Več kot 250 udeležencev iz 39 držav - predstavniki vlad, medvladnih in nevladnih organizacij - je sodelovalo pri oblikovanju predhodnega dokumenta *Action Framework (Okvir za delovanje)*, ki bo podlaga za delovanje naslednje UNESCO-ve konference v Dakarju. Udeležence je uvodno pozdravil poljski minister za izobraževanje Miroslav Handke in poudaril pomembnost UNESCO-vega udejstvovanja v državah Srednje in Vzhodne Evrope, kjer je tranzicijski šok povzročil resnične težave in upadanje formalnega kot tudi neformalnega izobraževanja celotne populacije.

Prvi dan je razprava potekala na podlagi predstavljenih poročil oz. rezultatov raziskave *Education for all (Izobraževanje za vse)*, ki je bila izvedena v posameznih državah. Predstavljeni so bili prispevki 31 držav, nato pa so bili njihovi rezultati primerjalno prikazani v dveh poročilih, in sicer: prvo je predstavljalo stanje izobraževanja v Vzhodni in Srednji Evropi, drugo pa je združilo značilnosti in usmeritve držav Evropske zveze.

V prvem poročilu so bile izpostavljene težave vzhodnoevropskih držav, ki so se kljub nekaterim pozitivnim transformacijskim težnjam v izobraževanju soočile predvsem z materialnimi, organizacijskimi, kadrovske težavami ter s problemi, povezanimi s kakovostjo izobraževalnega procesa. V poročilu držav Evropske zveze pa je bilo poudarjeno, da se te ne smejo zanašati na razmeroma visok delež prebivalstva z dokončano nižjo in srednjo šolo, temveč je treba ustvarjati tudi razmere za širšo ekspanzijo vseživljenjskega učenja.

Ob teh dveh poročilih so bili še posebej izpostavljeni problemi, povezani z neenakopravno distribucijo izobraževalnih storitev v državah tretjega sveta, ki povzročata razširjanje družbene neenakosti med ljudmi in zniževanje izobraževanja, omenjene so bile pa tudi posledice, ki zaradi nasilja in vojne vplivajo na izobraževanje.

Drugi dan je delo potekalo v šestih delovnih skupinah: *Organiziranje temeljnega izobraževanja* (vodja: James Socknat), *Temelji vseživljenjskega učenja* (vodja: Linda King), *Izobraževanje in razvoj v času zgodnjega otroštva* (vodja: Judith L. Evans), *Izobraževanje in delo* (vodja: Abrar Hasan), *Izobraževanje, revščina in družbena izključenost* (vodja: Aleksander Fedotovich Kiselev), *Državljanstvo, multikulturalizem in multilingvizem* (vodja: Svend Poulsen – Hansen).

Sodelovala sem pri delovnih skupinah *Temelji vseživljenjskega učenja in Izobraževanje in delo*. V sklopu prve delavnice je bil obravnavan koncept vseživljenjskega učenja, pri čemer je bilo učenje opredeljeno kot permanentno, ciklično in epizodno, ki vključuje tako namenske kot nenamenske segmente formalne in neformalne narave. Temeljno izobraževanje pa je bilo obravnavano kot osnova vseživljenjskega učenja.

Nič manj zanimiva je bila tematika skupine *Izobraževanje in delo*. V središče pozornosti je bila postavljena vloga izobraževanja pri zmanjševanju neenakega dostopa do dela ter pri zniževanju spolne, družbene, družinske in regionalne neenakosti. Postavljenih je bilo tudi nekaj zanimivih vprašanj o tem, katera znanja in spretnosti so temelj delovnega življenja, kako lahko ugotovimo na novo nastale izobraževalne potrebe, ali jih lahko tudi spreminjamo, kakšne so razlike med splošnim izobraževanjem in specifičnimi poklicnimi potrebami ter individualnimi in družbenimi spretnostmi.

Tretji dan je bil namenjen predvsem oblikovanju splošnih smernic, ciljev, strategije in okvirjev nadaljnjega udejstvovanja. Med zaključki in sklepi konference so bile izpostavljene naslednje ugotovitve.

Na ravni države je treba na novo opredeliti vlogo in pomen temeljnega izobraževanja. Po priporočilih UNESCO-ve konference se temeljno izobraževanje ne sme obravnavati zgolj v smislu obveznega šolanja, temveč kot sredstvo, ki omogoča individualni razvoj, intelektualno avtonomijo, integracijo s profesionalnim življenjem ter sodelovanje pri družbenem razvoju v kontekstu demokratizacije družbe.

Za doseganje postavljenih ciljev pa je treba v vsaki državi zagotoviti:

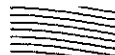
- pridobivanje temeljnega znanja in spretnosti, povezanih z razvojem posameznika,
- razvijanje poklicnega izobraževanja in usposabljanja,
- uveljavljanje kulture, vrednot in možnosti, ki so nujne za družbeno kohezijo, kontinuiran razvoj in sodelovanje posameznega državljana pri demokratizaciji družbe.

Operativni cilji, ki izhajajo iz takega izhodišča, so:

- zagotovitev dostopa vsem do pridobivanja temeljnega znanja in spretnosti,
- zagotovitev možnosti za ponovno izobraževanje in usposabljanje vsem, tako odraslim kot tudi otrokom, ki nimajo temeljnega znanja in spretnosti. Posebno pozornost je treba nameniti odpravljanju funkcionalne nepismenosti.

Strategija za uresničevanje teh ciljev pa predpostavlja:

- razvijanje posameznih akcijskih načrtov v državah, ki upoštevajo postavljene mednarodne cilje,
- povečanje učinkovitosti pri distribuciji virov, namenjenih izobraževanju celotne populacije,
- zagotovitev pravičnosti pri razdelitvi izobraževalnih virov,
- promoviranje učinkovitega partnerstva med šolami, družinami, civilno družbo, družbenimi storitvami in političnimi avtoritetami,

- reševanje nekaterih perečih problemov na področju izobraževanja, identificiranje skupin, ki so prikrajšane pri pridobivanju temeljnega znanja in spretnosti, izboljševanje kakovosti izobraževanja, zagotavljanje možnosti za dostop vseh generacij do izobraževanja oziroma usposabljanja in povečanje zaposljivosti z učinkovitim izobraževanjem,
- razvijanje kakovostnega sistema opazovanja in ocenjevanja,
- podpiranje razvoja kadrov, ki bodo sodelovali pri uresničevanju postavljenih ciljev.

To so tudi temelji, na katerih bo potekala naslednja UNESCO-va konferenca v Dakaru. Dokument *Action Frame* je dostopen v knjižnici Andragoškega centra Slovenije. Naslov v internetu, kjer so dodatne informacije s tega področja, je www.unesco.org.pl

mag. Jasmina Mirčeva, ACS

Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževalni organizaciji

V februarju sem se udeležila študijskega obiska na temo *Evalvacija izobraževalnih ustanov*, ki je bil v okviru izobraževalnega programa ARION organiziran v Španiji, in sicer na otoku Tenerife.

Na študijskem obisku je bilo 12 udeležencev iz devetih evropskih držav: Nizozemske, Islandije, Italije, Francije (2), Poljske, Madžarske, Nemčije (3), Litve in Slovenije. Udeleženci smo prihajali iz različnih institucij, ministrstev za izobraževanje ter izobraževalnih organizacij.

Študijski obisk je obsegal naslednje vsebinske sklope:

- Izmenjavo različnih praks in izkušenj s področja evalvacije in samoevalvacije, ki se izvajajo v različnih evropskih državah. Vsak udeleženec seminarja je predstavil izobraževalni sistem svoje države, različne aktivnosti na področju evalvacije, delo svoje institucije in svoje delo na področju evalvacij.
- Predstavitev dela in aktivnosti države gostiteljice na področju različnih ravni evalvacij, s poudarkom na evalvaciji oz. samoevalvaciji izobraževalnih centrov.
- Ogled in spoznavanje dela različnih institucij in izobraževalnih organizacij, ki se na Tenerifih ukvarjajo z evalvacijo in že imajo izkušnje z uvajanjem različnih evalvacijskih modelov.

Kratka predstavitev evalvacijskega modela

V nadaljevanju predstavljam evalvacijski model, ki sta ga pripravila in ga v izobraževalno prakso skupaj vpelujeta Inšpektorat in evalvacijski inštitut na Tenerifih. Model je zanimiv predvsem zato, ker predvideva kombinacijo eksterne in interne evalvacije kot instrumenta za zagotavljanje in razvoj kakovosti v izobraževalnih organizacijah.

Ob začetku snovanja projekta sta izobraževalni inšpektorat in evalvacijski inštitut skupaj pripravila temeljna področja in kazalce kakovosti izobraževanja v posamezni izobraževalni organizaciji. Opredelili so temeljno metodologijo izvajanja evalvacije in šole povabili k sodelovanju v eksperimentalnem projektu, v katerem so želeli preizkusiti in izpopolniti pripravljeno metodologijo oz. model evalvacije. Za sodelovanje v poskusnem projektu se je odločilo 10 šol (osnovne šole, srednje šole, izobraževalni center, ki izvaja tudi višješolsko izobraževanje, in šola za otroke s posebnimi potrebami).

Zanimivo v španskem modelu evalvacije je predvsem to, da so imele šole na razpolago dve možnosti, o katerih so se odločale same.

Izobraževalni center se je lahko odločil, da je projekt začel z **interno evalvacijo**. V tem primeru so naloge izobraževalnega centra naslednje: oblikujejo evalvacijskega tima znotraj šole (sestava: ravnatelj, učitelji, udeleženci, zunanji ekspert, predstavnik lokalne skupnosti); odločijo se za področja dela, ki jih bodo evalvirali; opredelijo indikatorje (pripravi jih zunanji ekspert, učitelji jih pa potrdijo, če se jim zdijo ustrezni); razvijejo inštrumentarij; zberejo podatke, jih obdelajo; pripravijo poročilo; na podlagi zaključnih ugotovitev uvedejo izboljšave v načrt dela za naslednje leto.

Šola naj bi se na podlagi opravljene interne evalvacije in pridobljene izkušnje z evalvacijo v naslednji fazi odločila tudi za eksterno evalvacijo, ki bi jo opravila inšpektorat in evalvacijski inštitut.

Druga možnost pa je, da šola začne z **eksterno evalvacijo**. V tem primeru evalvacijo v celoti opravi inšpektorat in evalvacijski inštitut. Evalvacijsko poročilo, ki ga pripravijo evalvacijski eksperti, je podlaga za interno evalvacijo, to kasneje izvede šola. V eksperimentalnem projektu se je za to možnost odločila samo ena šola. Vse ostale so začele z interno evalvacijo.

Ob vstopu v projekt se oblikuje posebna pogodba med inšpektoratom, evalvacijskim inštitutom in posamezno šolo, v kateri se natančno opredelijo naloge ter področja dela posamezne ustanove v evalvacijskem projektu. Še vedno pa je mnenje vodstva inšpektorata in direktorice evalvacijskega inštituta, da bo v prihodnje delitev dela na področju evalvacij in kakovosti v izobraževanju treba zakonsko urediti.

Izkušnje posameznih šol, ki sodelujejo v projektu internih evalvacij

Zelo zanimivo je bilo srečanje s predstavniki posameznih šol, ki sodelujejo v poskusnem projektu implementacije evalvacijskega modela v izobraževalno prakso. Predstavniki vseh šol so sodelovanje v projektu ocenili kot pozitivno. Kot največjo pridobitev, ki jo je sodelovanje v projektu prineslo v posamezno šolo, so navajali **razvoj kulture evalvacije znotraj šole**, ki v šolo prinaša instrument za nenehne izboljšave in razvoj. Vsi pa so navedli tudi težave, s katerimi se srečujejo v projektu, in te so predvsem naslednje:

- Ko so projekt interne evalvacije prvič predstavili učiteljem, so se ti v večini primerov odzvali bolj negativno kot pozitivno. Menili so namreč, da takšen projekt v šole prinaša preveč dodatnega dela, hkrati pa so se bali, da za tovrstno delo (priprava inštrumentov, analiza podatkov) niso dovolj usposobljeni. Tako so v nekaterih šolah projekt začeli brez sodelovanja vseh učiteljev. V večini primerov so se tudi ti učitelji v nadaljevanju aktivno vključili v projekt.
- Za delo v evalvacijskem projektu doslej niso prejeli dodatnih sredstev. Vsi zaposleni, ki so vključeni v projekt, različne aktivnosti opravljajo kot dodatno prostovoljno delo, še posebej to velja za tiste, ki so člani evalvacijskega tima znotraj šole. Ker gre za precej veliko dodatno obremenitev, se to pozna tudi pri kakovosti opravljene evalvacije. Učitelji so bili namreč mnenja, da so se morali v nekaterih primerih odločiti za zmanjšanje obsega dela (npr. v analizo so vključili samo 20 % vseh učencev, učiteljev), pa tudi pri obdelavi podatkov so morali narediti selekcijo, saj bi bilo sicer dela zanje preveč. Šole, ki so vključene v projekt implementacije interne evalvacije, so mnenja, da bi moral »izobraževalni sistem« (nacionalna raven) priskrbeti tudi finančna sredstva za njihovo kakovostno implementacijo in izvajanje.

Področje evalvacij se hitro razvija

Skupna ugotovitev udeležencev študijskega obiska je bila, da je v prihodnje treba še več napora vložiti v izobraževanje kadrov, ki bodo usposobljeni za kakovostno izvajanje eksternih evalvacij.

Drugo pomembno sporočilo je bilo predvsem namenjeno potrebi po iskanju čimbolj ustreznega razmerja med eksternimi evalvacijami, ki jih izvajajo za to usposobljeni eksterni eksperti, in internimi evalvacijami, ki jih izvajajo izobraževalne organizacije same. Španci so pri tem opozorili na potrebo po zakonski ureditvi nalog različnih institucij na področju evalvacij izobraževalnega sistema in posameznih šol.

V Španiji (oz. na Kanarskih otokih, ki imajo popolno avtonomijo v izobraževanju), so za zdaj našli naslednjo rešitev: od zgolj eksternih evalvacij, ki so se jih lotevali v prvih obdobjih razvoja evalvacijskih raziskav (opravljal jih je predvsem izobraževalni inšpektorat - v funkciji kontrole) so prešli na drugačen »evalvacijski model« in pojmovanje osnovnih funkcij in namena evalvacijskih raziskav. Od evalvacij, ki so zgolj v funkciji kontrole, sedaj prehajajo na pojmovanje evalvacije kot mehanizma, ki je razvojno usmerjen. Takšen zasuk je zahteval ustanovitev inštituta za evalvacije in kakovost v izobraževanju. Ta ima pomembne razvojne in raziskovalne naloge. Poleg izvajanja eksternih evalvacijskih študij je pomembno področje dela inštituta tudi delo s posameznimi izobraževalnimi centri. Na inštitutu tako pripravljajo temeljne podlage oz. smernice za interne evalvacije, ki jih izvajajo posamezne šole. V sodelovanju z izobraževalnim inšpektoratom so razvili evalvacijski model, ki je kombinacija eksterne in interne evalvacije.

Ob koncu študijskega obiska smo se vsi udeleženci strinjali, da so tovrstna srečanja zelo potrebna. Predstavitve različnih izobraževalnih sistemov, ki nastajajo in se razvijajo v različnih kontekstih (političnih, kulturnih, socioloških), je bilo zelo zanimivo primerjati med seboj, iskati skupne značilnosti ter evidentirati razlike.

Medtem ko so si koncepti izobraževalnih sistemov med seboj lahko zelo različni (nekateri bolj, drugi manj), smo udeleženci prišli do zanimive ugotovitve, da se na področju evalvacij srečujemo s podobnimi težavami in podobnimi razvojnimi potrebami. Ker se področje intenzivno razvija, so tovrstne izmenjave izkušenj in praks iz različnih držav zelo dobrodošla in potrebna oblika učenja.

Tanja Možina, ACS

PREBRALI SMO ZA VAS

Deseta obletnica smrti B. F. Skinnerja (20. marec 1902 - 18. avgust 1990)

Deseta obletnica smrti enega najpomembnejših psihologov našega časa Burrhusa Frederica Skinnerja in njegov bližajoči rojstni dan se mi zdita zadostna razloga, da se spomnimo nanj in na njegovo delo.

Skinner je bil zagovornik behaviorizma, psihološke smeri, ki je več kot 50 let prevladovala v ameriški psihologiji. Utemeljitelj behaviorizma je John B. Watson (1878-1958), ki je njegova temeljna izhodišča razvil leta 1919 v knjigi *Psychology from the Standpoint of a Behaviorist*. Po njegovem mnenju so podatki, pridobljeni s pomočjo introspektivnega poročanja o določenih občutjih, stališčih ipd., nesprejemljivi za raziskovanje človekovega delovanja, ker so preveč subjektivni in nepreverljivi. Po Watsonu je legitimen predmet psihologije le vedenje, ki ga je mogoče opazovati. Skinner je Watsonovo pojmovanje še razširil, saj je oporekal legitimnost notranjim procesom (mentalizmom) kot povzročiteljem nekega vedenja. Skinner je trdil, da so mentalni dogodki (mišljenje, predstave, prepričanja, ...) le posledica dražljajev okolja oz. procesov pogojevanja, posnemanja in učenja, v katerih nastajajo novi, kompleksnejši vzorci vedenja. Ključno Skinnerjevo delo v tem času je knjiga *The Behavior of Organisms: An experimental analysis* (1938), v katerem je nadgradil delo E. L. Thorndika in njegov zakon učinka (»law of effect«), ki ga je Thorndike razvil leta 1911. Skinner je oporekal

klasičnemu behaviorističnemu odnosu dražljaj-odziv, saj je ugotovil, da se včasih določeno vedenje pojavi ne glede na predhoden dražljaj in se obdrži z nagrado. Skinner je to temeljno zakonitost učenja razvil v koncept operantnega oz. delovalnega pogojevanja. Za razliko od klasičnega je operantno pogojevanje bolj kompleksno, saj razlaga, kako se posameznik uči bolj zapletenega, hotenega delovanja, ne zgolj refleksov. Prav tako kot ostali behavioristi je tudi Skinner učenje raziskoval večinoma na živalih, z uporabo t. i. Skinnerjevega zaboja*. Na podlagi raziskav, ki jih je delal z živalmi, je trdil, da se tudi človekovo vedenje in njegova osebnost razvijata z izkušnjami in učenjem. Posameznikovo vedenje je vedno pogojevano – za določeno obnašanje je deležen nagrad (pozitivnih podkrepitev) ali kazni (negativnih podkrepitev). Tisti vzorci vedenja, ki so pozitivno podkrepiljeni, se ohranjajo in postajajo del trajnega posameznikovega obnašanja. Posameznikova osebnost torej ni rezultat nagonov, osebnostnih lastnosti ali samodelovanja, ampak je le vsota določenih navad, ki so pridobljene z učenjem v določenem okolju.

Kljub Skinnerjevim radikalnim stališčem o človekovi osebnosti (oz. njeni odsotnosti) je imelo njegovo delo vpliv na področje vzgoje in izobraževanja, ta je prisoten še danes. Njegov vpliv na vzgojo v šolah je najbolj viden predvsem v poudarjanju spodbud pred kaznimi ob učenčevem pozitivnem oz. negativnem ravnanju. Skinner je ločil med dvema vrstama podkrepitev. Primarne podkrepitve (npr. hrana) so neposredno povezane z določenim spontanim oz. operantnim vedenjem. Sekundarne podkrepitve (npr. denar) pa so tiste, ki so svoj značaj pridobile šele v procesu pogojevanja in na osnovi primarnih nagrad oz. kazni. Podkrepitve je delil še na pozitivne in negativne, pri čemer je pozitivna podkrepitev vsak dražljaj, ki povečuje verjetnost ponovnega vedenja, negativna podkrepitev pa vsak dražljaj, ki odstranjen ali zmanjšan poveča verjetnost določenega odziva. Po njegovem mnenju je človekovo obnašanje večinoma pod kontrolo pozitivnih podkrepitev, še vedno pa je preveč pod kontrolo *averzivnih podkrepitev*. Loči med dvema metodama averzivne kontrole: kaznovanje in negativne podkrepitve. Kazni delujejo tako, da slabijo določene odzive oz. zmanjšujejo verjetnost njihove vnovične pojavitve. Negativne podkrepitve pa vzdržujejo določeno vedenje in omogočajo posamezniku, da se izogiba določenim averzivnim stimulusom. Skinner je velik nasprotnik averzivnih podkrepitev, še posebej kaznovanja, ki po njegovem mnenju ni le neučinkovito, ampak tudi škodljivo.

Pomemben pa je tudi vpliv Skinnerjevih dognanj na didaktičnem področju, z njim se je začel intenzivneje ukvarjati v prvi polovici petdesetih let in jih je povzel v knjigi *The Analysis of Behavior: A program for self-instruction* (1961). Rezultat tega je nova didaktična oblika pouka - programirano učenje. Namen programiranega pouka je bil predvsem v uresničevanju potrebe po racionalizaciji poučevanja, povezan pa je tudi s težnjami po individualizaciji

* To je bila naprava, v katero je spustil lačno žival (goloba ali podgano), nato pa opazoval njeno vedenje. Tri najpomembnejše stvari v zaboju so bile tipka, cev za dovajanje hrane in lučka. Ko je žival med gibanjem po zaboju naključno pritisnila na tipko, je dobila hrano. Pritisk na tipko je bil torej nagrajen - pozitivno podkrepjen. Učinek okrepitve tega dejanja je bila povečana verjetnost, da se bo to spet zgodilo. Položaj je tudi obrnil: pritisek na tipko ni več pomenil kroglice hrane, ampak izognitev električnemu sunku - bil je negativno podkrepjen.

pouka. Programirano učenje poteka na temelju programiranja vzgojno-izobraževalnih vsebin na sekvence, ki omogočajo pridobivanje znanja po delih ter takojšno vrnitveno informacijo učencu o njegovem znanju in napredku. Te metode programiranja izobraževalnih vsebin se še vedno uporabljajo na osnovnošolski in srednješolski stopnji, v izobraževanju odraslih pa predvsem pri samostojnem učenju in učenju na daljavo.

Leta 1957 je v delu *Verbal Behavior* razvil behavioristično teorijo o nastanku in razvoju govora. Ta teorija je izzvala znamenito reakcijo lingvista Noama Chomskega in teorijo, v kateri je uspešno dokazal, da človeške govornice ni mogoče razložiti, če ne predpostavimo vrojenih govornih kompetenc (teorija o globinski in površinski govorni strukturi). To je tudi edino področje Skinnerjevega dela, za katerega lahko rečemo, da je nesporno doživel teoretski poraz. Skinner je bil prepričan, da lahko z operantnim pogojevanjem razložimo vse dejavnosti ljudi, vključno z njegovim vedenjem, motivacijo, jezikom in mišljenjem. V poznejšem obdobju je v svojem delu *Beyond Freedom and Dignity* (1971) dodal še etično noto, saj je opozarjal, da s tem, ko druge učimo (jih pogojujemo), tudi nadziramo njihovo čustvovanje in mišljenje. Iz tega pa je tudi razvil teorijo samokontrole, saj človek ne nadzira samo drugih ampak lahko tudi samega sebe.

Za zaključek naj povem le še to, da je Skinner ostal dosleden v svoji strogo behavioristični orientaciji še tedaj, ko so jo drugi behavioristi že opuščali in da je bil kljub svojemu mehanskemu pojmovanju človeka velik humanist in idealist.

Marko Radovan, ACS

OČI KRITIKE

Država - mati ali mačeha izobraževanju odraslih Izhodišča in podlage za Pogovor z ministrom

Objavljamo izhodišča za Pogovor z ministrom, ki ga je konec februarja organiziralo Andragoško društvo Slovenije. Pripravil jih je dr. Zoran Jelenc, član društva in ustanovitelj ter nekdanji direktor Andragoškega centra Slovenije.

(Uredništvo)

Spodbudni znanilci razvoja v prvem obdobju samostojne Slovenije

Ob osamosvojitvi in nastanku nove države Slovenije se je tudi v odnosu do izobraževanja odraslih izoblikovala razmeroma obetajoča politika, ki se je kazala v vrsti ukrepov Vlade Republike Slovenije za razvoj izobraževanja odraslih. To so bila zlasti posebna sredstva v proračunu Republike Slovenije za izobraževanje odraslih; ustanovitev posebnega sektorja za izobraževanje odraslih pri Ministrstvu za šolstvo in šport in ustanovitev Andragoškega centra Slovenije kot posebne institucije za pospeševanje razvoja izobraževanja odraslih v Sloveniji. Pripravljati se je začela nova zakonodaja za vzgojo in izobraževanje, tudi za izobraževanje odraslih, in odobren je bil poseben program študija andragogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Obdobje intenzivnega razvojnega zagona

Sprejeta politika in intenzivno delo, zlasti v Andragoškem centru Slovenije, so v prvi polovici 90. let spodbudili številne aktivnosti, ki označujejo to obdobje kot čas intenzivnega razvojnega zagona. Začelo se je temeljito raziskovanje sistema izobraževanja odraslih v Sloveniji, ki se je končalo leta 1995 in je določilo temeljne prvine za koncipiranje sistema in razvoja izobraževanja odraslih v Sloveniji. V *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (MŠŠ, Ljubljana 1995) je bilo objavljeno poglavje *Razvoj izobraževanja odraslih*, ki med drugimi opredelitvami postavlja tudi zelo obetajoča in napredna načela o razvoju izobraževanja odraslih, to pa so: izobraževanje in učenje odraslih kot sestavina strategije in koncepta vseživljenjskega izobraževanja; enakovredno in celostno upoštevanje vseh potreb; sistemska povezanost ponudbe; raznovrstnost, fleksibilnost izobraževalnih možnosti; povezanost in enakopravnost izobraževanja in učenja; partnerstvo pri upravljanju in financiranju; inovativnost ob upoštevanju pozitivne tradicije; mednarodna primerljivost; razvojna strategija: temeljitost, a postopnost uresničevanja zasnove.

Na podlagi *Bele knjige* so bili l. 1996 sprejeti novi zakoni za vzgojo in izobraževanje, med njimi tudi *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI)* in *Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO)*, ki so med drugim za izobraževanje odraslih določili: omogočanje vzgoje in izobraževanja, ki ustreza stopnji razvoja in življenjski dobi posameznika; spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja; dostopnost izobraževanja pod enakimi pogoji ter pripravo *Nacionalnega programa izobraževanja odraslih* (Strokovne podlage sprejel *Strokovni svet za izobraževanje odraslih* l. 1998).

Številni razvojni projekti so spodbudili razvoj novih možnosti učenja in izobraževanja v Sloveniji (zlasti učenje za življenjsko uspešnost, študijski krožki, središča za samostojno učenje, borza znanja, projektno učenje za mlade, izobraževanje brezposelnih, nove možnosti ugotavljanja in potrjevanja znanja, informacijsko-svetovalno delo, izobraževanje na daljavo itn.). Izobraževanje odraslih pa je bilo včlenjeno v projekt *Prenova izobraževanja odraslih v Sloveniji*.

Obdobje intenzivnih mednarodnih pobud in projektov

V skladu z usmeritvami v svetu pod skupnim geslom *Vseživljenjsko učenje za vse (Lifelong Learning for All)*, zlasti OECD (ministrska konferenca 1996), Unesco (strategija za srednjeročno obdobje, 1995; Peta mednarodna konferenca o izobraževanju odraslih, 1997), se postopno spreminjajo nacionalne politike razvoja in sistemske ureditve vsega izobraževanja tako, da se začetno izobraževanje (to je izobraževanje otrok in mladine) ter nadaljevalno izobraževanje (to je izobraževanje odraslih) povezuje v celovit sistem vseživljenjskega učenja (VŽU) in temu ustrezajočo strategijo VŽU. V Hamburški deklaraciji o učenju odraslih, ki so jo sprejeli udeleženci *Pete Unescove mednarodne konference o izobraževanju odraslih*, so udeleženci konference sprejeli skupno priporočilo, da države udeleženke oblikujejo svoje strategije razvoja VŽU, k tej pa še vrsto priporočil, kako naj to izpeljejo. Sklepi, sprejeti na konferenci, zavezujejo tudi Slovenijo, ki jo je na konferenci zastopala uradna državna delegacija pod vodstvom tedanjega državnega sekretarja in zdajšnjega ministra dr. Pavla Zgaga.

V Sloveniji smo na sprejetje takšne strategije, vsaj kar zadeva izobraževanje odraslih, temeljito strokovno pripravili. V Andragoškem centru Slovenije so poleg že prej navedenih strokovnih gradiv (Bela knjiga, strokovne podlage za Nacionalni program izobraževanja odraslih) pripravili sintezno gradivo *Koncepcija in strategija razvoja izobraževanja odraslih v Sloveniji* (nosilec: dr. Zoran Jelenc), v katerem so aktualizirali dozdajšnje sistemske opredelitve o izobraževanju odraslih v Sloveniji z novjšimi pobudami in dosežki na tem področju v svetu. Mednarodnim pobudam sledimo, kolikor je mogoče, tudi v praksi. Tako smo med prvimi v svetu kot nacionalni projekt izpeljali *Teden vseživljenjskega učenja*, letos bo potekal že petič.

Znaki nove krize in stagnacije

Kljub navedenim uspehom in dokazom, kako smo strokovno pripravili in bi lahko v izobraževanju odraslih postopno dosegli tudi najbolj razvite, se nam v zadnjih letih kažejo znaki stagnacije in nekonsistentnega vodenja državne politike izobraževanja odraslih. To je mogoče videti iz tehle ugotovitev o zdajšnjem stanju:

- Načela o vseživljenjskosti izobraževanja kot temelju za razvoj izobraževanja odraslih nimajo ustrezne potrditve v ukrepih nacionalne politike o vzgoji in izobraževanju: ni zagotovljena celovitost strategije vseživljenjskosti učenja, ki jo sestavljata dve enako pomembni in enakopravni področji, to sta: začetno in nadaljevalno izobraževanje, ki se komplementarno povezuje.
- Sistemsko urejanje izobraževanja odraslih zaostaja za tistim za izobraževanje otrok in mladine, znaki za to pa so zlasti:
 - ▲ Izobraževanje odraslih je izrazito zapostavljeno v *upravljanju*: nima posebnega sekretarja v MŠŠ, ki bi vodil področje izobraževanja odraslih (ali tudi izpeljevanje celovite strategije vseživljenjskosti učenja); sektor za izobraževanje odraslih je najšibkejši sektor MŠŠ; med drugimi sektorji MŠŠ in sektorjem za izobraževanje odraslih ni

- dovolj sodelovanja; na ravni lokalne uprave ni niti ustreznih upravnih niti predstavniških enot, ki bi ustrezno skrbele za razvoj izobraževanja odraslih v lokalnih skupnostih.
- ▲ **Zakonodaja**, ki ureja bodisi celotno organizacijo in financiranje izobraževanja odraslih (ZOFVI) bodisi posamezna področja, na katerih deluje (zlasti izobraževanje na posameznih stopnjah šolskega sistema in nadaljnje izobraževanje za potrebe dela), ureja izobraževanje odraslih v primerjavi z izobraževanjem otrok in mladine le minimalno in mu ne zagotavlja sistemske enakovrednosti; priprava podzakonskih predpisov (dokumentacija za področje izobraževanja odraslih, standardi itn.) na področju izobraževanja odraslih se pripravlja prepočasi ali pa sploh ne.
 - ▲ **Omrežje izvajalcev in programov** ne zagotavlja zakonsko določene »dostopnosti izobraževanja pod enakimi pogoji« (ZIO, 2. čl.) in »omogočanja vzgoje in izobraževanja, ki ustreza stopnji razvoja in življenjski dobi posameznika« (ZOFVI, 2. čl.); ima številne slabosti in pomanjkljivosti, med drugim tudi te, da je po Sloveniji neenakomerno razpršeno in kakovostno neizenačeno; na področju izobraževanja odraslih je prišlo do ukinitve okrog 100 programov zaradi zakonskih (nedomišljenih) sprememb, nadomestila pa ni.
 - ▲ **Financiranje** izobraževanja odraslih je med vsemi področji izobraževanja sistemsko najmanj urejeno, poleg tega pa ne zagotavlja zadovoljevanja celo tistih potreb, ki so zakonsko (Nacionalni program) opredeljene kot nacionalni interes; sprejemanje Nacionalnega programa je po sprejetju strokovnih podlag zastalo; delež, ki ga država namenja za izobraževanje odraslih po letu 1996 relativno upada (čeprav sredstva sicer nominalno rastejo); lokalne skupnosti imajo le minimalne zakonske obveznosti, vloga socialnih partnerjev pri zagotavljanju virov (finančnih, kadrovskih, prostorskih) ni sistemsko opredeljena.
 - ▲ **Razvojna in raziskovalna infrastruktura** za izobraževanje odraslih je izrazito pomanjkljiva in nezadostna, saj ob ACS ni drugih specializiranih razvojnih središč z ustrežno zmogljivostjo, ki bi bila potrebna za zadovoljevanje naraščajočih potreb na področjih, kot so: poklicno izobraževanje, osnovno in srednje izobraževanje; visokošolsko izobraževanje, izobraževanje v delovnih organizacijah in za potrebe dela in zaposlitve, izobraževanje starejših, izobraževanje za demokracijo itn.; tudi ACS čedalje bolj postaja le svetovalno-razvojna služba za potrebe ministrstev in izgublja vlogo avtonomne razvojno-raziskovalne ustanove za izobraževanje odraslih, kakršno je imel v začetku svojega delovanja; informacijska baza za ugotavljanje in spremljanje dejavnosti izobraževanja odraslih (statistika, informacijski sistem MŠŠ, drugi) je pomanjkljiva ali je sploh ni.
 - ▲ **Izobraževanje andragogov**, tudi tisto, ki ga zahtevajo zakonski predpisi, ni organizirano tako, da bi vsi kandidati lahko tekoče pridobivali zahtevano izobrazbo; poleg tega pa so programi za pridobitev 'pedagoško-andragoške' izobrazbe za andragoge neustrezni.
 - ▲ Različni sistemski ukrepi, kot so npr. davčna politika, ne upoštevajo izobraževanja odraslih kot dejavnika spodbujanja rasti in razvoja.

dr. Zoran Jelenc

